Béres Attila

Pártoljuk a tisztes kisipart!

A kíntornász visszanéz – részlet

Apámmal egész életében nem történt semmi. Csak egyszer ugrott le a vonatról, egyenesen a kalauzlány felszólítására.

– Mondja, kislány, mikor érünk Hajdúszoboszlóra?

– Ha Szegeden hamar kap vonatot vissza, holnapra odaér.

– Hát ez nem... ? – és apám a Jávor-bajuszához kapott. – Most mit csináljak?

– Ugorjon le!

A kalauzlány nézte, amint apám hatalmas sasmadárként lecsap a töltés melletti sóderre, és gondosan becsukta a kocsi ajtaját. Hogy mért nincs nekem egy ilyen nővérem!

Máskor meg vett valami bőrt, mert éppen nagyon szegények voltunk. A nagy szegénység mindig felgerjesztette a vállalkozó kedvét. Napokig töprengett. Többnyire a hajnalhasadást választotta hangos meditációi órájául. Mivel nagy szüksége volt a támogatásra, anyám félálomban felelgetett: igen, igazad van, vágjunk bele.

Egyszer bele is vágtunk. A cipőipari bőr – ki hinné – szigorúan ellenőrzött állami monopólium volt, és mint ilyent, jegyre adták – de nem adták. Apám lett a harminchatodik vádlott. Hónapokon át folyt a huzavona. A tárgyalásokat pedig apám tartotta: fehér jégeralsóban szenvedélyesen magyarázta a szoba közepén, hogy nem bűnös, de ha bűnös volna, ez a bűn nem az a bűn, nem lopott, csalt, gyilkolt. Csak megbotlott. Ez nagyon tetszett neki. Ragaszkodott hozzá. Mert a botlás az csak egy kis semmiség. Azon igyekezett, hogy a világ bűnösségét bizonyítsa anélkül, hogy újabb bajba sodorná magát. De sehogy sem akarták lecsukni. Néha behívták a rendőrségre, és kérdéseket tettek föl. Semmit sem tudott az egész kusza bűnügyről, tele csempészekkel, Napóleon-arannyal, elsíbolt pénzekkel, de ezt nem mondhatta így ki, mert valamiről csak kellett tudnia, hiszen valahogy csak hozzá került az a szerencsétlen másfél kvadrát bőr. Szóval úgy kellett tagadnia azt, amit nem tud, hogy közben ne vádolhassák konok tagadással.

Ráadásul mindenki titkolta az ügyet. Amikor megjött az idézés, a szűkszavú postás odaszólt a gangon ülő öregasszonyoknak:

– Rendőrségi idézés a Béresnek, bűnügyben. Mondják meg neki, hogy gyanúsított! Pontos legyen, mert előállítják!

Az öregasszonyok nem adták át az üzenetet, hanem kevesebbet szidták a bátyámat, engem süteménnyel kínáltak, és elmentek anyám helyett a piacra. Apám reggel megborotválkozott, felvette az acélkék öltönyét, és indulás előtt a konyha függönyén át kinézett az udvarra.

– Kint eszi őket a fene – és kilépett. Odaszólt az öregasszonyoknak:

– Megyek a reumára. Alig bírom a karom

– Aztán vigyázzon magára, Béres úr! – búcsúztatták.

Egy nap különösen zaklatottan jött haza. Nem ebédelt, járkált a szobában, le sem vetkőzött.

– Ma már nem nyitok ki – mondta. – Egyszer én is megengedhetem magamnak, hogy nem nyitok ki. - Furcsa volt hétköznap délután otthon, ünneplőben. Nem dohányzott, nem ivott, nem barkácsolt, nem olvasott újságot, csak volt. Ültem a Rejtelmes sziget fölött, és néztem, míg ki nem küldtek játszani.

Viszket Laci azt mondta, hogy másszunk át a klinika kerítésén, és lessük meg a csajokat. Elképzeltem, hogy lefognak, bevisznek a rendőrségre, és majd üldögélhetek délután ünneplőben a szobában, hogy még ebédelni se lesz idegem.

– Látjuk őket innen kintről is, ha felkapaszkodnak az ablakba – mondtam. Laci mégis bemászott Gézával, és nevetve mutogattak kifelé a kerítésen, én meg elfutottam. Ülhetnek majd a rendőrségen úttörőnyakkendőben... nem tudják, mi vár rájuk.

Apám még délután átöltözött, és mégis kinyitotta az üzletet, mert nem engedheti meg magának, hogy ok nélkül zárva tartson.

Hajnalban hangos suttogásra ébredtem:

– ... Azt mondja nekem az a nyikhaj...

– Kicsoda?

– A detektív. A rendőrségen. Nem figyelsz rám.

– Mit mondott?

– Hát hogy Béreském, maga egy rendes kisiparos suszter, hogy lehetett akkora marha, hogy megvegye azt a bőrt...

– Ne ordíts már, fölébrednek a gyerekek.

– Nem ordítok, csak erős a hangom, de kinek mondja az ember, ha nem a feleségének?

– De hát már százszor elmondtad.

– Ne torkollj le! – kiabálta apám, és tényleg fölébredtünk, mi, gyerekek. Fogtam a nagy kulcsot, vécére kellett mennem.

Nem szerettem vécére járni, mert mindenki láthatta végig az udvaron, hogy oda megyek, és ettől elmúlt minden vécézhetnékem. Azért sem szerettem, mert akárki pisilte le, azt mondták, hogy én tettem. Finom lélek voltam, és utáltam a hideg deszkára ülni, ami darabokban volt, és ha az ember nem jól ült rá, a darabok beleestek a vécékagylóba. Meg nem szerettem oda járni azért sem, mert ha ültek a szomszédos fülkékben, beszélgetni kellett. De főképp azért nem szerettem oda járni, mert valahányszor rászántam magam, hogy megyek, mindig sokáig foglalt volt a fülkénk. Most is.

– Hallotta Zsigáné, hogy mit mondott a rendőr a Béresnek? – mondta az egyik fülke a másiknak. – Hogy hogy lehetett olyan marha, mint egy nyikhaj azzal a bőrrel ...

Velem senki nem beszélt a titokról. Donpedró kimászott a gumis Sevrolettje alól, és kacsintott:

– Nemsokára kész leszek, és elviszlek egy körre.

Horváth úr meg nyakon csípett a kocsma előtt:

– Iszol egy bambit, öcskös? – A pultnál összenézett a csapossal, aztán csak bólogattak. Nem mertem elfutni, míg mindet meg nem ittam. Indultam volna széthordani a kész cipőket, de nem volt rá szükség. Mindenki maga vitte el, még sorba is álltak. A félig készeket is elvitték. Guggoltam a műhely előtt a járdán, és hallottam, hogy apám utánuk szól: – Még nem száradt meg! – meg: – Visszajár négy forint! – meg: – A spiccvasat még megerősíteném...

– Jó ez így, Béres úr! – mondták, és egyszerre csak kiürült a műhely.

Nem értettem, mért nem örül. Kapkodta befelé a tablettákat, hangosan recsegtek, ahogy megrágta őket. Akkoriban még nem lehetett válogatni, mindenki Karilt szedett fejfájás ellen. Szép fehér fedelű átlátszó műanyag dobozban volt. Gyűjtöttem a dobozát, a Másikhorvát kisebbik fia ötven darabért ígért egy igazi huszárkardot. Irigyelt, mert az ő apjának sose fájt a feje.

A tárgyalás jéger nélkül, csíkos alsónadrágban folyt tovább, de a védőbeszédek hevülete alábbhagyott. Munka nem volt, pedig én rajzoltam piros vízfestékkel egy nagy táblát: NYITVA! Apám kötényben a tábla előtt állt, nézte, hogy a régi kuncsaftok hordják az új sántasuszterhoz meg a Nap utcai konkurenciához a cipőket, és elfordítják a fejüket, hogy ne kelljen köszönni.

A dobozgyűjteményem szépen gyarapodott. Amikor receptet írattam, a Németh doktor mindig üzente apámnak, hogy nem kell annyi pirula, igyon inkább bort.

Este jött a Pidmaniczky bácsi:

– Jánoskám, itt ez a sarkalás, semmi kis munka, meg tudnád csinálni itthon?

– Mért pont itthon – felelte apám –, van nekem műhelyem! Te szabó vagy, te a lakásban dolgozol! De nekem műhelyem van! Ott még nem tartok! Vacsorázom a családommal! – kiáltozott, és taszigálta kifelé az ajtón a Pidmaniczky bácsit. Aki aztán reggel a közös udvari vécén az egyik fülkéből jól megválaszolt apámnak, mert nem tudta, hogy csak én vagyok ott:

– A sógoroméknál is házkutatás volt, még a húgom kakukkos óráját is lefoglalták. Én nem fogom a békebeli gojzervarrott cipőmet odaadni a mai világban, hogy aztán lefoglalják.

Csöndben lapultam, de a harmadik fülkében felnyögött valaki:

– Igaza van, az embernek óvatosnak kell lenni.

– A lakásban dolgozom, az igaz. Mert nem értik meg, hogy a nemzet alapja a kisipar! De akkor is angol úri szabó vagyok!

Anyám meg mondogatta lefekvés előtt, látva, hogy apám nem húzza elő a briftasniját, és nem ad kosztpénzt:

– Ezt a hetet még kihúzzuk valahogy, aztán nem tudom, mi lesz.

Később forgolódtak az ágyban:

– Ha ez így megy tovább, hozzá kell nyúlni a hévízi dobozhoz.

A hévízi dobozt apám hozta élete egyetlen nyaralásából, mert ő ott is gondolt a családjára. Nem is nyaralás volt: gyógyfürdő a reumájára. A doboz telis-tele volt ragasztva kagylóval, és az egész csillogóra belakkozva. Egy picike színes képen pedig reumások ültek nyakig a tintakék gyógyvízben, és mosolyogtak. *Üdvözlet Hévízről*. Az üdvözülés eléggé homályos pontja volt számomra a hittannak, meglátva ezt a képet, egyszeriben megoldódott minden kérdés. Nyakig a tintában mosolyogni.

– Hát hozzányúlunk, azért van. Abból, ami ott van, úgyse lesz kombinált bútor.

Elpirultam a sötétben. Azért nekem is vannak titkaim. Hallottam, amikor a kárpitosmester azt mondta anyámnak:

– A kombinált szoba ma a legmodernebb. Kihúzós rökamé, beépített lámpával. Ne adj isten, valami történik az ember urával, egyedül marad az ember lánya egy időre, egy személynek is jó. Aztán, ha jóra fordul, megint kétszemélyes. Mit lehet tudni a mai világban.

Anyám nagyon szép volt, amikor mosolygott. Olyan szomorúan tudott mosolyogni, mint a Szűzmária a szamár tetején.

– Ugyan, Hófer úr, nincs nekünk most arra ...

A mai világban – tettem hozzá magamban. Mert már tudtam, hogy régen volt egy nem mai világ. Ami sokkal izgalmasabb volt. Suszterinasok, meg pékinasok, meg mindenféle inasok tricikliztek fel és alá az utcán, és slágereket fütyültek. Néha jött a háziúr kilakoltatni, és kitették apámékat a félig főtt paprikás krumplival a Mátyás térre. Utánuk hajították a dobozt is, amiben ötszáz piros feliratos cédula volt: BÉRES CIPŐ – FOGALOM! Az iparosok pedig az ajtóból behúzódtak a műhelyeikbe, és hallgatták a feleségüket, hogy ez mért nem nekik jutott eszükbe, soha nem viszik semmire, bezzeg a Béres nevét egy perc alatt megtanulta a kerület.

A mai világban persze azok az iparosok már sehol sem voltak. Feladták a függetlenségüket, és beléptek a szövetkezetbe, mert nem volt kitartásuk, mint apámnak. Apám is sokszor majdnem feladta. Általában esténként erőtlenedett el. Megírta a kérvényt, hogy belép a szövetkezetbe, és felajánlja a műhelyét és minden felszerelését a kollektivizmus javára. Volt erre egy előre megírt szöveg, amit az ipartestületben sóztak rá, hazahozta, mert nem merte nem elfogadni.

Kétszer is elolvasta az elkészült irományt, és rázta a fejét, mint aki nem hisz a szemének:

– Még én kérjem, hogy mindenemet elvegyék!

Reggelente pedig szilajan kiugrott az ágyból, és hálóingben széttépte a kérvényt.

– Az egyetlen bűnöm a függetlenségem – vágta a világ szemébe, én pedig az ágyból csodáltam a toalett-tükör három szárnyában megsokasodott, kitárt karú szentet.

A hét eltelt anélkül, hogy hozzányúltak volna a hévízi dobozhoz. Nem értettem ezt a nagy fakszni körülötte, nálunk mindig mindenhez szabad volt hozzányúlni. Viszketéknél gyerek be sem mehetett a spájzba, Bitteréknél az új Laciapu szekrénye volt szent, Falvayéknál meg az égvilágon semmihez nem volt szabad nyúlni. Ahogy a falon át hallottam, Harsányiéknál abból lett őrült botrány, hogy a legnagyobb lányhoz nyúlt valaki. De nálunk?

Vasárnap aztán nem volt sör az ebédhez. A bátyám megkérdezte, hogy mit iszunk, és apám azt mondta keményen, hogy vizet. Holló néni beszólt a csukott konyhaajtón, hogy megy a kocsmába, hozzon-e egy kancsóval.

– Ne hozzon! – parancsolta apám a pörkölt mellől. – Ne foglalkozzon velünk! Akkor jöjjön, amikor én megyek magához! – kiáltotta utána. Némán nyeltük a nokedlit. Egyszerre lecsapta a kanalat, berontott a szobába, és kihozott egy tízest. Mindenki látta az udvarban, hogy a bátyám sörért megy. Hamar vissza is jött, hogy csak kimért van.

– Kimért nem kell – rendelkezett apám, mint egy király, és zsebre vágta a tízest. – Kimért sört nem iszom! – Állt a nyitott konyhaajtóban, hogy mindenki hallja. – Családi sör kell! Üveges! Ami habzik, amikor kinyitom!

Hétfőn beállított a műhelybe egy ember. Magas, stramm férfi volt, fehér nadrágban, sötétkék, aranygombos zakóban.

– Mester úr, egy cipőt szeretnék rendelni, borjúbokszot. Hallottam, hogy magának még van egy kis jobb bőr raktáron, még a háború előttről. A békeidőkből! Élelmesnek kell lenni, nem igaz? – és még kacsintott is.

Apám felugrott:

– Mit képzel, mi vagyok én, hogy csak úgy lehet egrecíroztatni! Egyik lábam a börtönben, és maga nem szégyell idejönni nekem a békeidőkkel! Hát tisztára ki akarnak zsigerelni! Egy flekkre való bőröm sincs, vegye tudomásul, stoppolást, azt tudok vállalni, mert már sarkalásra sincs anyag, és mondja meg, aki küldte, hogy kinyalhatják a seggemet is!

A suszterkalapáccsal hadonászva ment a férfi felé, akinek éppen a felső aranygombjáig ért. A cukrász, a szabó, az asztalos és szemben a bazáros mind kijött a boltja elé, és az ajtóban állva nézték, ahogy az a valószínűtlen egzisztencia hátrál kifelé a szuszterműhelyből.

Még délután elkezdtek szállingózni az első kuncsaftok.

– Nézze, Béres úr, mit műveltek ezzel a cipővel, az a buta fiam tévedésből máshová vitte ...

– Az orruk alá dörzsölhettem volna – mesélte este –, de az semmi! Láttad volna, ahogy kirúgtam azt a nyikhajt! – megemelte a hangját, hogy a konyhaajtóban hallgatózó öregasszonyok is jól értsék:

– Én megengedhetem magamnak! Hogy hétköznap is sört igyak a vacsorához.

És elégedetten megemelte poharát a sörrel.

Kancsóban hoztuk az italboltból, ketten, hogy ki ne lötyögjön. Semmi habja nem volt, mire hazaértünk vele. Mert a bátyám mindig beleivott útközben.